

Сонячні кларнети

№ 16

липень-серпень 2012 року газета в газеті

Випускає університетська літературна студія імені Степана Будного

Богдан МЕЛЬНИЧУК,
доктор філологічних наук,
професор кафедри
української літератури ЧНУ,
член НСПУ

Дуже обнадійливо виступала з віршами в "Радянському студенті" 60-х літстудійка Мирослава Бундзяк, уродженка Городенківщини, дочка відомого свого часу поета Юрія Бундзяка. Багатьом запам'яталась, зокрема, її максима:

*За мільярд легковажних кохань
Горду вірність свою не віддам!*

На жаль, згодом життєвські обставини не дозволили розвинути поетичним задаткам М. Бундзяк. У кожному разі, на всеукраїнських овидах її імені я не зустрів. Як і Євгена Гнатюка, що також подавав добрі надії. А літстудійка Ольга Молявко волею обставин опинилася в Сибіру: в одному з тамтешніх міст вона працює у видавництві, редагує російськомовних авторів. Про це вона оповідала мені рік-два тому, завітавши на кафедру української літератури під час перебування у відпустці. Аркадій Браєску (Буковинський), який проживає в сусідньому Кам'янці-Подільському, озивався за ряд десятиліть до кількох публікаціями в "Буковині" та "Літературній Україні", то виданням окремої віршованої збірки, що з'явилася в нашій "Руті". Дуже дочасно пішли в кращі світи Зіновій Сав'юк, Ігор Паласюк, Антон Чернописький, Михайло Ізмайлов. Немає в живих й учасника Другої світової війни, який у 60-ті навчався на вечірньому відділі філологічного факультету університету, підтримуючи зв'язки з А. Добрянським та мною, Леонара Курявенка. "Радянський студент" від 28 травня 1964 р. зберіг частину його поетичного циклу "Не заростуть до Канева стежки", наснаженого роздумами про Тараса Шевченка. Стала популярною пісня на слова Л. Курявенка "Ромашки" (музику написав Степан Сабадаш).

Отже, літературне життя університету 60-х років минулого століття було розмаїтим та яскравим. Своєрідним апогеєм його стало вшанування, за словами Олеса Гончара, "молодого витязя української поезії" Василя Симоненка у 1968-му та 1970-му роках.

Про ці вшанування мені вже доводилося писати в газетах "Буковина" і "Літературна Україна" у 2005 році, коли виповнилося 70 років від дня народження поета.

Писалося, зокрема, що вірші й проза В. Симоненка жваво обговорювалися на заняттях університетської літстудії, якою опікувався молодий, але надзвичайно популярний викладач Анатолій Добрянський. Про поета, чия постать на наших очах ставала легендарною, літстудійці розповідали під час зустрічей з учнями, робітниками, сільською молоддю, у військових частинах. А наприкінці 1968 року в університеті відбувся хвилюючий літературний вечір, приурочений до першої напівкруглої дати, пов'язаної з поетом. Замість розповіді про нього процитую замітку з університетської багатотиражки "Радянський студент" від 21 грудня 1968 р. за двома підписами – Олесі Груші та Володимира Вознюка:

3 історії літературного життя у Чернівецькому університеті

(Продовження. Початок у попередніх випусках "Сонячних кларнетів")

"П'ять років тому смерть скосила молодого талановитого українського поета Василя Симоненка, але залишилися його пристрасні, мужні вірші, в яких живе поет.

Грудневого вечора 1-шу аудиторію філологічного факультету заповнили студенти, викладачі різних факультетів. Вони прийшли сюди, щоб вшанувати пам'ять поета.

З реферативною доповіддю виступає студент п'ятого курсу філологічного факультету Іван Гамрецький, потім – старший викладач кафедри української літератури А.М. Добрянський. Їхнє слово хвилює й вагоме.

Лунають поетові вірші... Читають їх Євген Пшеничний, Микола Бучко. Василь Бабух і Степан Кириляк вклали по квітці у вінок поету.

...Задумані очі дивляться з портрета, обрамленого рушником. Стихла аудиторія. Голос читців змінюється голосом автора віршів. Стара магнітофонна стрічка, але кожен ясно чує:

*Все на світі можна вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину".*

Оце й уся замітка.

Наскільки пригадую, стрічка з голосом В. Симоненка опинилася в Чернівцях завдяки студентові Миколі Коломійцю, якому пощастило запізнатися з поетом на Черкащині, брати в нього уроки життєвої і літературної науки. За це Миколі згодом добряче перепало від охоронців ідеологічної цноти.

Але те більше пов'язано з іншим Симоненківським вечором, який відбувся в тій же першій (нині 66-та) аудиторії філфаку, також у грудні, однак двома роками пізніше, коли виповнилося сім років по смерті В. Симоненка. Інформацію про той вечір зберегла та ж багатотиражка "Радянський студент", але від 18 грудня 1970 року в замітці, підписаній тодішньою другокурсницею філфаку Наталею Співак, що приїхала до Чернівців з Черкащини, де ще ученицею читала твори земляка в обласній молодіжній газеті.

Ось те давнє її повідомлення:

"Перша аудиторія філологічного факультету ЧДУ була переповнена. Сюди прийшли студенти і викладачі факультету, щоб вшанувати пам'ять Василя Андрійовича Симоненка.

Вечір відкриває голова літстудії університету, студент п'ятого курсу Микола Бучко.

Зі вступним словом про творчий і життєвий шлях поеталірика, майстра і господаря українського барвінкового слова до присутніх звертається старший викладач кафедри української літератури А.М. Добрянський.

З великою увагою і цікавістю всі слухають студента четвертого курсу Р. Хаварівського, який розповідає про переклади творів В. Симоненка на мови братніх республік.

Лунають голоси І. Агатія, М. Порохончук, М. Бучка, Л. Єдинак, В. Білої, В. Вознюка. Вони читають свої улюблені поезії Симоненка.

Члени літстудії Я. Павуляк та С. Кириляк читають власні вірші, присвячені поету.

На закінчення вечора присутні слухають голос Василя Симоненка, записаний на магнітофонну плівку”.

Наснаженими та окриленими виходили з аудиторії, де відбувався вечір, його учасники. В наступні дні розголос про нього поширився по всьому університету і за його стінами. Досяг він і компартійних та кадебітських кабінетів. Там забили тривогу. Закрутився каральний маховик. Хоч замітка про вечір з'явилася під вельми ідейною рубрикою: “Назустріч XXIV з'їзду КПРС”, дісталася і тодішньому редакторові багатотиражки Анатолієві Денисенку (нині він головний редактор київського історичного журналу “Пам'ять століть”), й авторці замітки. Першому – по лінії партійної, другий – по комсомольській. Поведінку студентки було засуджено на зборах групи й оголошено їй догану. Таких же “відзнак” удостоїлися всі, хто промовляв на вечорі. Й навіть дехто з тих, хто промовчав. До таких належав завідувач кафедри української літератури В.М. Лесин та інші викладачі; їх звинуватили в тому, що вони не обірвали виступ студента-другокурсника Ярослава Павуляка.

А рік у тім, що Ярослав не стільки “читав власні вірші, присвячені поету”, як видно з наведеної вище газетної інформації, а познайомив присутніх з недрукованими в Україні творами самого В. Симоненка, передусім – з “Окрайцями думок”, інакше кажучи, зі “Щоденником”, за оцінками тодішніх компартійних ідеологів, найкрамольнішою його річчю. Адже там поет різко виступав проти намагань “перетворити марксизм у релігію, в прокрустове ложе для науки, мистецтва і любові”, проти “казенної, патентованої, відгодованої мудрості” можновладців, насмілювався згадати про голод 1933 року та написати про жорстоку радянську цензуру, заборону виступити на Шевченківському вечорі тощо. Зрозуміло, що через такий радикалізм думок і настроїв не могло бути й мови про надрукування “Щоденника” в Україні. Оpubлікований за кордоном, він поширювався в нас у машинописних і в рукописних копіях.

До цієї небезпечної справи немалою мірою спричинився Ярослав Павуляк, який до вступу в Чернівецький університет навчався у Львові, в училищі ужиткового мистецтва імені І. Труша. Перебравшись на Буковину, він не поривав зв'язків із цим справді українським містом. Очевидно, звідти і привіз машинопис Симоненкового “Щоденника”. Не знаю, кому ще з чернівчан давав його читати, можу здогадуватися, що, очевидно, найнадійнішим своїм приятелям-студентам і декому з викладачів. Але що саме завдяки Ярославові я вперше прочитав “Окрайці думок”, то це справді так. І не тільки прочитав, а й переписав тих сім-вісім сторінок густого друку і повернув Ярославові машинопис. І не тільки для себе переписав...

Симоненків вечір у грудні 1970-го мав наслідком не лише численні догани, не лише виключення Ярослава Павуляка

зі складу студентів Чернівецького університету. У зв'язку з тим вечором чимало молодих шанувальників поета зіткнулися з непарадним боком “сонячної соціалістичної дійсності”, побувавши на допитах у сірому будинку по вулиці Шевченка. Довелося й мені витримати там колючий погляд та парирувати єзуїтські завертони майора держбезпеки на прізвище, здається, Вишневецький.

І все ж головне те, що учасники Симоненкових пошанувань 1968-го й 1970-го років у Чернівцях не піддавалися залажуванню, що ніщо не збило їх із праведного шляху.

Після відрухування з Чернівецького університету Ярославу Павулякові вдалося продовжити навчання в Літературному інституті Москви, а далі, одружившись зі словачкою, він перебрався до Братислави, де впродовж десяти років працював у Словацькому літературному агентстві. Повернувшись на рідну землю, Я. Павуляк завідував у Тернополі історико-меморіальним музеєм політичних в'язнів. У грудні 2010 року його не стало. Першу збірку “Блудний лебідь” видав у 1993 р., другу, “Могили на конях”, – 1999-го, третю, “Дороги додому”, – 2009-го року. В некролозі (“Літературна Україна” від 18 грудня 2010 р.) підкреслено: “Оце, власне, й усе. Але, дяка Богові, у літературі написане вимірюється не кількістю, а якістю. Досить прочитати будь-яку Павулякову ліричну мініатюру чи більший обсягом твір, щоби відчувати: це справжня поезія. Поетів такого рівня в Україні – одиниці”. І далі: “Ми втратили не просто талановиту людину, чудового поета і побратима, а одного з тих, хто підпірав небо нашої духовності”. На титулі подарованої мені книжки “Блудний лебідь” він написав: “Дорогому Богданові Івановичу від мене, від нашої з Вами долі на Буковині, а потім на нашій землі. З поклоном перед нашими не дарма прожитими роками. Ярослав Павуляк. 24.12.94. Братислава – Тернопіль”.

А ще кілька слів про подальшу долю тих, котрі разом із Я. Павуляком відзначали пам'ять В. Симоненка у Чернівецькому університеті в 1970 році, а також раніше – в 1968-му. Стали членами Спілки письменників Микола Бучко, Володимир Вознюк, Микола Коломієць, членами Спілки журналістів – Іван Агатій, Василь Бабух, Степан Кириляк; тривалий час очолював кафедру теорії та історії української літератури в Дрогобицькому педуніверситеті Євген Пшеничний, викладає у Вінниці доцент Іван Гамрецький, директорує у Державному історичному архіві Тернополя Роман-Богдан Хаварівський, трудилися і трудяться на ниві української духовності Наталя Співак, Валентина Біла, Олеся Груша, Любов Єдинак, Майя Порохончук...

Двоє відзначень пам'яті Василя Симоненка, якими завершуємо огляд літературного життя у Чернівецькому університеті в 60-ті роки минулого століття, мають усі підстави увійти і в історію національно-визвольної боротьби за українську незалежність.

Є така думка

Кажуть, що в кожній людини є клон. Виходить, я теж чиясь інтерпретація, перезапис? Чи, може, я оригінал? Як-не-як, але ми і клони, і оригінали. Цікаво от що: я злий чи добрий клон? Я не роблю нічого поганого, але двійник не робить гірше за мене. Тоді я погана, зла копія. Я роблю погано, але він робить гірше. Виходить, я хороша копія? Тоді це означає, що немає міри ні добру, ні злу, немає самого точно визначеного поняття добра і зла. Отже, виходить, усе те добро, зроблене людством, не добро, а все те зло не є ним. І навіть тоді рівнятися на когось, якщо сам до кінця не розумієш цих понять? Може, якщо ти злий – ти насправді добрий, і навпаки? Тоді рішення, мабуть, буде залишатись таким, як є, ніхто ж не знає, як правильно.

Анастасія КАРПОВА,
студентка IV курсу:

“Пишу для душі і від душі”

Дайте дорогу!

Шукаючи себе в собі, можна іноді загубитись. Мої думки – мій путівник. Мета – розум та серце. Я питаю дорогу в перехожих – емоцій, але вони не завжди правильно вказують на потрібний шлях. Мені допомагає моя ж оцінка. Вона веде мене, мов сліпу, крізь спогади, стирає брехливі перехожих, переводить через самокритику, самооцінку і відчиняє мені двері: а ось і я! Привіт! І хоча я буду всередині, та все ж невеличка справжня усмішка не мине, з'явиться на обличчі. І нехай усі бачать її, та тільки ніхто не дізнається, що ось – іду я. Дайте дорогу! Розступіться! Нова я іду – волає моє молоде, новонароджене серце.

Ольга КАЛІНЧЕНКО,
випускниця ЧНУ:

“Знаходжу себе в музиці та поезії. І тим живу”

Пурпурові роси

Пурпурові роси, пурпурові
На м'якій, застеленій траві,
І від сонця мов, такі багрові,
І від Бога мов, такі живі.

Пурпурові роси на світанку,
Де трава стрічається з дощем,
Там вони співають біля танку
І усіх вітають з новим днем.

Гляну я на них, а очі сяють:
Роси мої, роси! Мов живі!
І від вас усе вмиє оживає,
Пурпурові роси на траві.

Пурпурові роси, пурпурові...
Не нові сльозини, не нові...
І від сонця мов, такі багрові,
І від Бога мов, такі живі.

Олександр КОРОЛЬ,
доцент
кафедри географії та менеджменту туризму

Річка

Скеля круто нависає
Над водою, що не знає
Спокою, тече, вирує,
Шлях у камені торує.
Звивиста у неї доля:
В пошуках своєї волі
Схили гірські оминає,
Простору вона шукає,
Де розлитись вдосталь зможе
Й береги вже не спроможні
Втримати бурхливу вроду,
Матиме втекти нагоду
З невисних берегів.
Та лише знайде долину
І затопить всю низину,
Все навколо напоїть –
Вдача зміниться умить:
Стане тиха і поважна
І лиш в спогадах вчорашніх
Буде втіху знаходить.
Та немає вороття,
Жде у морі забуття.

Антоніна АНІСТРАТЕНКО,
аспірантка
кафедри української літератури:

“Мене завжди дивували діапазони. Найперше – діапазони вражень”

Маленьке пухнасте вушко

Маленьке пухнасте вушко
І вуса, на лапки вмощені.
На них кокосова стружка.
“Солодкійка” – занадто спрощено:
Кошеня банує за світлом.
Ось нема сонця – дощ іде.
Ось – весна, буде скоро літо.
Кошеня снить не гроші, ні,
Воно просто дивує світом.

Я не кохатиму тебе

Я не кохатиму тебе.
Я просто буду поруч, любий,
Коли вже час з очей змете
Твій спогад у мені, чи люди
Своїми долями пройдуть
Й у серці прокладуть дороги,
Я пам'ятати буду довго
Все, що надумала колись.
Я покладу тебе до Бога
В окрему скриню у душі
І навіть при святій межі
Не витягну із-за відлоги.

То ніч снагу визбирує з роси

То ніч снагу визбирує з роси
І випиває силу всю зі дзбана.
Вона не вийде, навіть не проси,
Ота ворожка, що в червоне вбрана.

Сміється вільха в темні рукави,
Та що тобі, небоже, говорити:
Вона вночі шепоче до трави,
Скидаєш ти солону в довгі скирти.

Яка різниця, що їй скаже пліощ,
Медунка вчора що їй нашептала?
Тікай від неї, і тікай чимдуж:
Говорять – відьма, чи тобі замало?

... А ти, Калино, з хати не виходь:
Падуть зірки, немов не на гаразд.
Всі кажуть, що готуєш приворот...
Най собі кажуть, то не перший раз.

Іванна СТЕФ'ЮК,
випускниця ЧНУ:

“Кожне слово для мене – намистинка”

ОДА

Веселиш наше серце змолоду,
Коли гине воно в депресії.
Ти рятуюєш від смутку й голоду,
Від агонії та агресії.

Хоч не здатний до аналітики,
Відчуваєш, коли тривожуся.
Я куплю тобі ще магнітиків,
Лиш, будь ласка, не розморозюйся.

Сенс життя для мого животика,
Та і мозок тобою тішитися.
Ти теплієш від моїх дотиків,
Уночі так бадьоро світишся.

О величний! Ти чудо техніки!
Ти вражаєш умами дивними!
Що би там не казали скептики,
Ми, як мухи, без тебе вимремо.

Тобі мало поставить пам'ятник.
Тобі мало цих строф невартисних.
Ти наш ідол, кумир і праведник.
Будь же повним завжди і радісним!

Ірина ВІВЧАР,
студентка III курсу:

“Пишу рідко і небагато, під настрій, та сам процес “народження думки” приносить мені неабияке задоволення”

Осінь кидала яблука

Осінь кидала яблука. Осінь стояла голою.
Листя жбурляла жмутками, мов цілувала плечі.
Бідною, неврожайною, сірою й навіть кволою
Вперше була, до речі.
В дім мій вривався з іскрами. Були ще дуже ранні ми,
Як недоспілі яблука. Мокрі, щасливі, хворі...
Нащо про осінь згадуєш, вчиш мене доріканнями,
Коли весна надворі?
Йди. І не виправдовуйся мамою, мною, фатумом.
В тебе є зараз клопоти, Дівчинко, май же слово!
Я не тікаю поглядом. Я побажаю щастя вам.
От і кінець. Чудово.

Хірург

Бо у тебе – завжди лиш козири,
Синя кров у гарячих венах.
Я під скальпелем твого розуму,
Під прицілом очей зелених.

В тебе й мати – немов поезія,
В тебе руки міцні, як грати.
Під наркозом завжди у стресі я.
В'юсь ліаною, ноги з вати.

Чи пороблено, чи наврочено –
Причаровано немедично.
Заглядаєш очима збочено.
Ну у нутроці вже практично.

Вірний песик? – та це утопія.
Це брехня, твій рекламний ролик.
Хочу ліків твоїх, як опію.
І на твій хірургічний столик.

**Алла
ЧОБАН,**
доцент кафедри
органічної та
фармацевтичної
хімії:

*“Думайте про
прекрасне – вітер
життя наповнить
ваші вітрила
щастям!”*

Нова зустріч сірничків з дівчинкою

Періоду холодів дівчинка чекала з острахом. Адже, подавшись після смерті бабусі у велике місто, вона так і не знайшла собі притулку. Поки було тепло, не переймалася тим, де переночувати. А тепер? Що робити тепер, коли все тіло судомить від холоду?

Та раптом серед речей, які привезла ще з бабусиною дому, знайшла сірнички. Вона підпала один сірничок, сподіваючись зігрітися, потім другий, третій... І хоча сірнички горіли яскраво, по обличчю дівчинки котилися сльози. Помітивши їх, один із сірничків несподівано заговорив:

– Дівчинко, я знаю, що тобі зараз дуже важко, і хочу хоч трохи допомогти... Так, я зі своїми друзями-сірничками заради тебе палатиму яскраво-яскраво. Хочу зробити

подарунок: відкрити таємницю одного дива природи.

– А точніше, ми вирішили розповісти тобі казку, – хором сказали сірнички.

– Казку? – здивовано перепитала дівчинка. – Я давно вже не слухала і не читала казок. Востаннє це було тоді, коли їх оповідала бабуся. Так давно!

– А тобі подобалося слухати? – поцікавився сірничок.

– Ще й як!

– Тоді ми готові розповісти свою казку, інакше нашу історію не назвеш. Але нам потрібна допомога. Чи не могла б ти роздобути хоч трішечки вугілля?

– Вугілля? – з болем перепитала Дівчинка. – Сірничку, ти що, глузуєш з мене? Коробочка сірничків – це єдине, що в мене залишилось. А ти просиш, щоб я дістала вам вугілля...

– Ми тебе розуміємо, але воно нам дуже потрібне, інакше ми не встигнемо до кінця розповісти казку.

– Що ж мені робити? – намагалася з'ясувати дівчинка, та раптом згадала слова бабусі про те, що світ не без добрих людей.

І тоді вона мовила:

– Гаразд, тут поблизу є супермаркет. Я бачила, як робітники розвантажували деревне вугілля. Його там продають. Можливо, я зможу трішечки принести. Зачекайте...

І поки сірнички кивали дівчинці на знак згоди, вона вже бігла до магазину, хоч і гадки не мала, як роздобути вугілля.

– Що ж робити? Як бути? – запитувала себе дівчинка.

Але несподівано її погляд зупинився на дорогій автівці, що вже припаркувалась коло супермаркету. За мить із неї вийшов усміхнений чоловік. Побачивши його усмішку, дівчинка вже не вагалась:

– Добродію, зачекайте хвилику. Чи не допомогли б ви моїм сірничкам розповісти казку?

– Казку? Яку казку? Дівчинко, ти що? У мене справи, бізнес! – серйозно промовив незнайомец, з уст якого вмить зникла усмішка.

– Вибачте, але моя бабуся говорила, що й серед заможних людей є чимало добродіїв. А казку мені збираються розповісти сірнички. От тільки їм треба трішечки вугілля. Та раз моє прохання недоречне, вибачте, – сумно сказала дівчинка і зібралася йти геть.

Та останньої миті її зупинив знов усміхнений чоловік:

– Гаразд. Розповідай, що й до чого.

Невдовзі дівчинка та її новий знайомий разом із сірничками розпалювали багаття...

– Отож, почнімо, – раділи сірнички і яскраво виблискували своїми вогниками... – Коли горить наше полум'я, ви милуєтесь його вогнем та грієтесь його теплом. А що стається з нами?

– На жаль, ви зникаєте, – з сумом сказала дівчинка.

– І так, і ні. Так, ми, сірнички, згораємо, але не зникаємо назавжди й невідомо куди.

– Як це? – вже з цікавістю запитала дівчинка.

– Наші частинки з'єднуються з частинками, що є у повітрі.

– І від цього утворюється новий газ, який називають вуглекислим, – додав добродій.

– Так, – погодилися сірнички. – І тоді ми потрапляємо в небо.

– Отже, я більше з вами ніколи не побачуся? – стривожено поцікавилась дівчинка. – Тепер ви завжди кружлятимете у небі?

– Мине час, і з повітря ми потрапимо всередину рослин.

– А це як? Подібно до того, як людина дихає? – поцікавилася дівчинка.

– Ні, тут дещо інший процес. Людина вдихає повітря, щоб отримати кисень. Інакше вона не зможе жити, – продовжував пояснювати сірничок. – А наш газ, який шанований добродій слушно назвав “вуглекислим”, потрібен рослинкам, щоб вони будували свої стебла, гілочки, коріння...

– Стривайте, тоді виходить, що за допомогою цього газу виросте нове деревце, з якого знову можна зробити сірничок?

– Саме так!

– Отже, ви можете бути сьогодні сірничком, завтра газом, а потім знову рослиною! Тобто ви нікуди не зникаєте? – далі уточнювала дівчинка.

– Так, любя дівчинко! Саме цю таємницю ми й хотіли тобі відкрити! – мовили сірнички і спалахнули ще яскравіше. – Ми можемо бути в різних формах. Але й люди можуть бути різними: заклопотаними і водночас уважними, суворими й одночасно добрими, віднаходити час для добротності! Чи не так, пане бізнесмене?

– Так.

– Тоді подбайте про дівчинку...

За мить полум'я догоріло.

Якийсь час добродій сидів мовчки, а потім мовив:

– Що ж, сірнички зробили сьогодні одразу кілька гарних справ: тобі відкрили таємницю своєї вічності, а відтак розповіли про своє вміння переходити в різні форми: бути твердими й газами. Однак я можу додати, що ця таємниця вічності поширюється на всі частинки природи. В природі ніщо не зникає безслідно.

– Але ж чудово! Бо відтак їх життя має сенс...

– Так, і, мабуть, вони вже колись бачили дівчинку, яка так і не змогла зігрітися, маючи тільки сірнички. Тому й вирішили допомогти тобі. А ось мене спонукали простягнути руку допомоги. До речі, вуглекислий газ може перетворюватись ще й у мармур, крейду, нафту, газ тощо. Але щоб зрозуміти ці складні процеси природи, ти обов'язково маєш учитися. Однак зараз уже вечоріє, ходімо спати, а завтра вирішуватимемо твої проблеми. Відтепер ми друзі!

– Завдяки сірничкам, – усміхнулась дівчинка.